

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Леся БІЛИК

ТРЕМОЛО

Збірка малої прози

 Bohdan

Серію «Мала проза України»
засновано 2019 року

Життя, як прискорений барабанний дріб,
комусь може видатися одноманітним, а насправді
це музика, оригінальна у творенні та співзвучна
людським настроям. Хто з нас не любить звиряти душу
випадковому подорожньому? І в таких мимовільних
сповідях раптом відкриваєш, що й ліризму
ти ще не втратив, і з почуттям гумору все гаразд,
і нагромаджені проблеми — вони, взагалі-то,
справа серйозна, але не настільки,
щоб капітулювати перед труднощами.
Назва збірки малої прози «Тремоло» зумовлена
характером індивідуального стилю авторки,
яка досить вільно поводить з композицією творів,
виокремивши три основні розділи:
новели-притчі, новели настрою та новели буднів.

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

ЖИТТЯ ЯК СИМВОЛ

Новели-притчі.
Образи-замальовки

Світло серед руїн

Блідими плямками серед нічної моторошнини рухалися світлик і світлинка: по небу — місяць, по стежці — жінка. Звір не спав — зачаївся. Але не супроти неї — не вона, з поставою тендітного дівчати, була його жертвою: нічні лови — звична річ. Та він чатував даремно. Жінка, попри небезпеку тіней-несподіванок, швидко бігла пагорбом, наближаючись до руїн замку. Хухав страх з-під її ніг просто в ніздрі. Звір жалів жінку, яка рятувалася втечею, і чекав, поки вона прошурхотить травою і ступить на каміння. Зупинилася — завмер і місяць уповні. Біліла сукня, освітлена срібними променями. А внизу, у долині, маленьке містечко один по одному гасило електричні вогні.

Страх чіпко тримав душу: назад? Ні. Глянула на мури. Куди тепер? Це навіть не півдороги, а кінцева зупинка її шаленої мандрівки.

З розпачу опустилася на голе каміння і за-
вмерла, накривши голову руками. Місяць рушив
з місця і поплив далі. Тільки поналивав молока
свого сяйливого в усі шпарини напіврозвалених
веж і ще більше зблід. Заворохобилося птаство на
руїнах. Прокричала сова і, зметнувши крилами,
перелетіла на ясен, що вартував стежки до замку.
Сова — віщунка мудра, провидюща: така далеко
не літає. Чи кричить вона тільки опівночі? Жінка
здригнулася — з уст зірвався відчайдушний зойк.
Глянула вниз: у містечку згас останній вогник.
Дорога назад стала ще небезпечнішою, ніж руїни
замку. Наблизилася до першої вежі, шукаючи по-
глядом який-небудь прихисток, щоб не світити
звидокола білою сукнею. Куди — в які кути якого
квадрата стрибало її перелякане серце — не збаг-
нути розумом. Жах тримав його на ланцюгу, і це
рятувало — від фатального стрибка крізь ребра.

— Не бійся...

Вона завмерла.

— Я ледь вимовив, а ти в такій напрузі, що аж
кричиш німим криком.

Не ворухнулася. Голос був чистий, як передзвін
білобережного джерела. Огортав її, змучену вте-
чею, і поволі звільняв від заціпеніння.

— Не оглядайся, поки не торкну плеча.

— Я боюся... — зашепотіла, тремтячи всім
тілом.

Доторк був такий лагідний, що вмить розчинив жах ночі, зняв напругу крику, який безтямно рвався з горла.

— Насте...

Вона рвучко обернулася — хай вибухне серце! Але страх миттю розчинився в карих очах незнайомця.

— Хто ти?

— Андрій Середа.

— Музикант?

— Так. Але ти не слухаєш моєї музики. Тобі подобається «тринди-бринди-ля-ля-ля».

— Звідки тобі знати?

— Ти метелик, який летить на світло. Тобі здається красивим те, що легко сприймає слух, ти нічого не хочеш бачити, крім своїх снів-ілюзій. А прокинешся — іржа перед очима, запухла з перепю морда коханого і його залізні кулаки, що дотрощують твоє тендітне тіло.

— Звідки знаєш?

— Ти ще втретє запитаєш: звідки? — тоді матимеш відповідь. Ходімо.

Він хитнув чорними одежами уперед, до отвору в напівзруйнований замок. Настя затялася не йти за ним. Оглянувся і простягнув руки: ходи.

Вона довірилася і вмить відчула прихисток його тепла, що перемагало холод вогкого підземелля. Ступили на кручені сходи униз.

— Мама померла і купила мені цей замок.

Це прозвучало як початок химерної сповіді.

Настя мацнула мури:

— Але ж тут неможливо жити!

Він рвучко обернувся до неї.

— Ти не збагнула, про що я сказав: мама померла і купила для мене цей замок.

— Як вона могла це зробити після смерті?

— Те, від чого ти тікала, можна назвати життям? Хто насправді живе, дівчинко?.. Чому не дивуєшся, що без смолоскипа бачиш у цих мурах?

— Бачу... — Настя в подиві зупинилася.

— Ходи, — наполог, беручи за руку, — тут народжується музика, і поки вона звучить у мені — я не сліпий у підземеллі. Ось, — він показав на кайдани і ланцюги, що стриміли з каменя, — Гез десь блукає замком.

— Привид?

— Привиди — його кати, вони втекли у світ людей і там розкошують. Світлі душі забрав Бог. А Гез чекає своєї черги, щоранку повертаючись до цих оков.

Вони ступили на останню сходинку і опинилися в ошатній залі, повній музичних інструментів. Умебльована по-сучасному, зі смаком, вона вабила затишком доброї домівки, в якій привітно дихають навіть речі — до найменшої дрібнички.

За фортепіано сидів юнак і грав, ніби справжній маестро.

— А, ти тут, Гезе? Ось ми і прийшли.

Андрій показав гості на шкіряне крісло. Настя слухняно сіла. Зачарована побаченим, вона забула про страх. Обидва чоловіки зовсім не лякали її: вони — захист. Втишилася, сподіваючись дослухати віртуозну гру. Але юнак перестав грати і, підійшовши до віброфона, перекотив паличками дивний передзвін, не відриваючи очей від Андрія.

— Ти це хотів знайти? — запитав і, не чекаючи відповіді, сів за ударні.

Зикнули тарілки, відритмував барабан. Андрій засміявся:

— Долай відстані, Гезе! Ти вийшов на дорогу правди. Але треба нагодувати нашу гостю.

Юнак уперше пильно глянув Насті в очі. Вона застережно зіщулилася, боячись порожніх зіниць привида, натомість відкрилося інше: у цій оселі бачать не очима, а душею. Це зовсім інше сприйняття — простіше, але глибше. Навпроти інструментів — у гранітному обрамленні каміна виблискував язиками вогонь. На столі у кришталевих пригорщах ваз кольорилися фрукти, перекладені тоненько нарізаними скибочками сиру.

— Пригощайся, — запросив господар і, пробігши пальцями по клавішах, кивнув Гезу.

Вони сіли за інструменти і заграли. Вогонь у каміні спалахнув яскравіше, освітивши залу. Поглинута музикою, Настя не помічала, як виноградинки танули у роті, — і ні спраги, ні голоду.

Так енергія сильного чистого голосу спрямовує з глибин дух гармонії, що пронизує мертвий балаган прижиттєвих блазнів там, у долині, і, піднімаючись угору, відкриває небо.

«Ти померла, ти померла! Здохла!» — регоче той, хто натовк своїми довбнями синців і гуль на її тілі. Настя відчуває біль і плаче.

— Його з нами нема, — заспокоює Андрій. — Це озвалися твої рани. Перетерпи — відболить.

Жінка бачить пригасле світло каміна, схилену над арфою постать Геза. Раптова тиша відчутніша, ніж музика, яка лунала досі.

— Не відпускай її в долину, — озивається Гез. — Бачиш, він прийшов сюди, щоб знову завдати болю. Увірвався нахабно і погасив наш камін. У нього більше сили? Я переймаюся ненавистю і ніколи, чуєш, Андрію, ніколи не дочекаюся спокою небес! Він навмисно це робить, мій кат, щоб погасити світло. Я мушу...

Настя торкає сонячного знака і питає-питає-питає! Ще ніколи словами так вимогливо не випитувала, як-от поглядом, уп'явшись в козацького барда.

Не було й тіні вагань на його суворому лику, він мовчав, тому що доспівував пісню — ту, яку мусив доспівати, щоб не закрилося небо.

— Чому Гез такий... небесно-гарний?

— Хіба схожих у долині не бачила?

— Бачила... — нахилила квіткою голову. — Бачила — пекельно-гарних!

Вона рвучко розтулила тонкі відлоги сукні — гарні груди її були вкриті жахливими плямами синців.

— Дотовкає мене. Вже на дереві, мов птаха, ночувала! Нічого не хочу.

І заплакала.

Гез, що досі відсторонено мовчав, мережачи звуки, раптом пронизливо зойкнув і метнувся вогняним стовпом угору.

Андрій затулив Настю чорним плащем — скам'янів. Та це не тривало й хвилини — страх обминув її змучене серце. Коли відчула тепло, очі знов побачили дивну залу. Андрій стояв виснажений до краю, і по всій його козацькій постаті стікав дощовими струмками піт. Тяжко дихаючи, він повільно взяв кришталевий пугар і ковтнув води.

Подивився на жінку — чи все з нею гаразд — і став пити немов з джерела, набираючись сили до життя.

Світало. Вони того не бачили, але чули, як стихає щиробільний голос Геза: «Не відпускай її в долину, поки...».

— Все, — сказав бард і підхопив Настю на руки. Гнав своє велике тіло сходами нагору в суцільній темряві. Тільки на останньому закруті брязнув ланцюг, фосфоричним світлом окреслилась постать Геза.

— Все! — повторив Андрій. Опустив Настю додолу, і, мов дитині, стріпнув поділ зачоченої вітром сукні.

— Ти чула: моя музика — сполох, його музика — розмова. Там, у долині, нема справжньої музики, тому ти шукаєш захисту в каміння. Але тобі ще не час кам'яніти, жінко. Це він, отой нікчема, що товче до синців твої груди, він, спустошений чортівнею, хоче зробити з тебе кам'яну бабу.

Андрій спостеріг сяйво довкола Насті — і вдарив у дзвін. Таку квітку може зірвати тільки небесний лицар, а він у долині не живе.

— Гезе, ти прирік себе на сто років муки!

Білою пелюсткою упала вона перед руїнами замку і заплакала вдруге. Сонце, зігрівши вершечок гори з пощербленими зубцями веж, освітило й долину.

— Йди... Скажи всім квітам землі — хай не шукають у долині небесно-гарних. Це омана. І сама пам'ятай: хто дасть доцвісти твоїй вроді до плоду — просто чоловік. Суворий і щирий... Як моя музика, як розмова Геза, коли серце говорить без слів.

— А серенади під вікнами?

— То не наше. Ми не з теплиці, а з порогів Дніпрових... Що не наше — то лиш калічить здоровий дух.

— Але там теж люди!

— Бог так задумав. Ті краї — оранжерея. Ми у своїй стихії ближче до неба. Не бійся, жінко, Дощу і Грому.

Андрій заспівав:

*Мій замок не з піску —
Остання моя фортеця.
Надщерблена і побита
Ядрами із гармат.
Той, хто живе у долині,
Живе тупо й сито.
Він катує жінок
І приводить ворогів
під стіни замку
моєї померлої
лицарської Вітчизни.
Мій меч — голос,
що йде до небес.*

*Я співаю правду:
Христос воскрес!
Мій друже жертвний,
Побратими усі –
Святославові вої,
стрільці січові,
козаки і повстанці —
вояки УПА,
Нехай переможе
правда свята.
Відкрий їм, о Боже,
святі ворота.*

Настя не плакала: накривши коліна білим по-долком, слухала барда.

Коли він стих, мовила безнадійно:

— Але ж кругом самі уламки!

Андрій усміхнувся, глянувши на неї: нерозумне дитя!

— Там, де багато руїн, багато й молодої про-рості. Подивися, скільки життя пнеться з-під каміння!

— Так, тут гарно... спокійно.

— Але ти вернешся в долину і поховаєш свого кривдника у вогняному стовпі.

— Звідки знатиму, що він відійшов?

— Твій біль волав про помсту. І Гез... бачив.

— Гез — твій побратим?

— Так! Тепер ти розумієш: я не залишу його. Помстившись, він прирік себе ще на століття

мук... — Андрій без вагань торкнув її плече: —
Ну ж, іди!

— А ти?

— Доспіваю свої пісні.

Вона зітхнула:

— Долина запаскуджена трупами катів. І туди
вертати? Як споживати плоди оскверненої землі?

— Ти хочеш заснути тут?

Настя мовчала і слухала вітер.

— Нам затишніше укупі, — мовила вголос.

— Але в кожного своя стежка і своя вершина.
Якщо ти не повернешся, зникне дорога, що веде
до замку. Сюди мусить приходити світла душа,
щоби Гез дограв свій останній акорд. Тоді кайдани
розпадуться, залишиться тільки рудий порошок. Іди,
жінко!

Звір знову зачаївся. Шурхіт трави під ногами
нагадав йому тривогу ночі, але він забув про
лови: сумно проводжав очима пелюстку білого
плаття.

Настя спускалася в долину, і разом із нею спли-
вало донизу дивне світло небес. А на вершечку
маяв чорними шатами Андрій Середа — козаць-
кий бард.

Бабине літо

Мірко був у цьому світі зовсім самотнім від самотини-недолі. Любава — від долі-нелюбові несла свою полишеність у сумних очах. Та занесла аж у поле. Там вони зустрілися.

Бур'яни росли по коліна. У Мірка на лиці — лагідна втома чоловіка-батька. У Любави — печальна покора жінки-недоцвітка. І все. Мовчали. Тільки зморшки виказували пережите та посивілі пасма куйовдилися на непокритих головах: вітер начесав.

Відбриніли цимбали весняних блискавиць, відбухкали громи літніх злив. От уже й осінь.

— А я ще бараболь не викопала. Такою шубою заросло — як скосити?

— Мені це за іграшку. Допоможу! Насшибаю пізньої трави — кролям буде.

Він взяв косу і вистриг чималу галявину. Сперся на кісся, чекав.

Так добре було їм працювати удвох! А тепер стало ніяково. Просто неба шлюбів не укладають. Зате багато прихистку в цій природній оселі!

Покотили сонцями гарбузи по виснаженій ниві.

— У мене ось хліба трохи лишилося. А випити — ну, нічого не маю! Вибачайте.

— Я і не хочу горілки.

Спідвіль, але згадав: і як посиротіли з татом (він — старий парубок, батько — каліка без ноги),

і як до чарки за порятунком вдавалися. Батько від тої біди помер. А його, Мірка, сестра через Зарваницю, через сльози-умовляння, що бриніли голосом померлої матері, через трави цілющі — а таки витягла з пияцької прірви. В самої клопоту родинного доволі. Совісно Міркові — ніби прокинувся. Зобачив дітей, працю сестринську невтомну; схудле, виснажене заробітчанським сухохліб'ям лице шваґра. Хіба їм легше, ніж йому? Зачепився за сміх дітей-небожат, яким подарунки бажані приніс, витративши усю свою «мінімальну».

Поки господар тяг заробітчанського плуга, усю чоловічу турботу на себе перебрав. Упорядковане подвір'я ладно мовило: золоті у тебе руки, Мірку! Але він покинув затишне обійстя — не його там вогнище, то й серця не нагріє. Повернувся в хату, звідки батьки переставилися. Добре, що встигло щось світле й хороше лягти на душу. Не хотілося горілкою розбавляти. Затих, упокорився.

Жінка слухала і розуміла його більше, ніж своє життя. Кожну зморшку поглядом розгладжувала і печаль серцем виколисувала.

— Пристав до одиначки багатодітної, так і живу: від тепла до тепла — через зими. Мабуть, то моє вже буде, бо старість на носі. Відчуваю багато, книжки люблю, а товчусь не поміж учених, — посміхнувся. — Казав колись батько: маємо трохи

грошей наскладаних — запхаємо тебе в інститут. Не захотів: мені руками подобається щось робити. Та не має шани праця робітничча. Ось тепер — усім надбавки до платні, а нам, слюсарям-сантехнікам, — нічого. Ми ж що — не люди? Чи їсти менше потребуємо? Чи родин не повинні мати? Бо як прогодувати на ті гроші?

Вона винувато мовчала. Мірко це спостеріг і поспішив заспокоїти:

— Не нарікаю я і не заздрий на чийсь заробіток. Зрозуміти годі, тож мовлю уголос, може, небо почує. Хай і та надбавка... Дають на нігтик — а ціни паці порозтуляли: хтось дуже голодний на мерседесах їздить та все — ковть! ковть! — живого тіла від люду нарве і впивається кров'ю нашою. Е-е, чи надбавка, чи без неї — весь народ бідний, що там казати!

Любава слухала бувалого чоловіка, а бачила рудоволосого парубка, що допомагав їй брати з колодязя воду. Такої ж осені жовтогарячої, як приїхала у село за розподілом учителювати. Допоміг, отже, та не собі. А вона погомоніти хотіла. Приміритися до місцевих: чи приймуть? Щебетала без упину. Він мовчав — своє знали руки: сильні, турботливі, добрі. Не дивилась тоді і не бачила — чекала слова. Та не дочекалася... Двадцять років минуло.

Перекотила по небу валка гайвороння. Павучок надокучливо повертав тонкою ниточкою на Любавине волосся, об яке зачепився клаптик бабиного літа та й повис надовго.

Уже й холодом дихнуло.

А бур'ян затято пнувся вгору. Оце зробив галлявинку, як око. Вистачає? Хай скільки вкосив — поки кролі стереблять, далі видно буде.

Може, й косити не доведеться — морози обпечуть. Усе сніг сховає — білий-білий.

Іди додому, Любаво. Нічого вже на тій нивці не знайдеш. Що мало вродити — вродило. Кажеш, багато бур'яну зухвалого засіялося? — на те коса є.

Мірко турботливо протер лезо жмутком зів'ялої трави та й пішов мовчки. З-за його плечей визирала зима...

Амальгама¹

Казали: «Це твій ворог». Але я пішла шукати тебе.

Скільки пісень виспівала у дорозі — не злічити! Та й хто захоче рахувати птиць небесних? Вони підхопили мелодії серця на крила. І я відірвалася від землі.

¹ Амальгама — сплав ртуті з іншими металами, що приваблює блиском, дзеркальним ефектом.